

Soproni Egyetem
Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

**A MAGYARORSZÁGRÓL KÜLFÖLDRE IRÁNYULÓ
MIGRÁCIÓ KÖVETKEZMÉNYEI AZ OKTATÁSI
KÖLTSÉGEK SZEMPONTJÁBÓL 1989 UTÁN**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Készítette:

Mikó Eszter

Témavezető:

Prof. Dr. Kiss Edit Éva

Sopron

2017

Doktori iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. Kiss Edit Éva egyetemi tanár

Program: Az emberi erőforrások társadalmi-gazdasági beágyazottsága
program

Vezetője: Prof. Dr. Kulcsár László CSc egyetemi tanár

Témavezető: Prof. Dr. Kiss Edit Éva egyetemi tanár

.....

Témavezető támogató aláírása

1. Témaválasztás indoklása

A rendszerváltást követő években a hazánkból külföldre irányuló migráció mértéke alacsony volt, mely az Európai Unióhoz való csatlakozásunk után sem nőtt meg jelentősen, egészen 2008-ig, azóta viszont a kivándorlók száma folyamatosan növekszik. A doktori disszertációm témaválasztásának legfőbb oka az volt, hogy mind a barátok között, mind a kollégáknál egyre többször találkoztam olyanokkal, akik külföldre kívántak menni rövidebb vagy hosszabb távra, esetleg már most is kint élnek és dolgoznak. Mindezek a tényezők együttesen motiváltak, hogy megvizsgáljam, hogy vajon a most tanuló korosztályból még hányan szándékoznak kimenni, mennyi időre és milyen okból. A későbbiekben felmerült bennem az a kérdés is, hogy ez a várható kivándorlás vajon milyen hatással lesz Magyarországra, annak gazdaságára, társadalmára és munkaerőpiacára. Az emigrációnak ugyanakkor nem csak az okát és a hatását szerettem volna megvizsgálni, hanem azt is, hogy a kivándorlókba beruházott egyéni és társadalmi tőkék, hogyan térülnek majd meg, ha ezek a fiatalok a terveikhez hasonlóan rövid időre vagy végleg kimennek külföldre. Az egyénbe a kivándorlásig befektetett teljes tőke közül elsősorban az oktatási költségeket vizsgálom, mert vélhetőleg ez a legnagyobb tétel az iskola elvégzéséig befektetett összes tőkéből. A szakirodalmat tanulmányozva az is nyilvánvaló vált, hogy eddig ez a téma nem kapott figyelmet, s ez szintén azt ösztönözte, hogy a migráció oktatási konzekvenciáit megvizsgáljam.

2. A kitűzött célok, és a hipotézisek

Értekezésemben az Európai Unión belüli sokféle és sokirányú migrációs folyamatok közül a hazánkból az Európai Unió más tagállamaiba irányuló migrációt vizsgálom. Ezzel összefüggésben először a migráció elméleti hátterét, az európai és a hazai migrációs folyamatok történelmét, és az Európai Unió migrációs politikájában végbemenő változásokat, illetve a napjainkban végbemenő migrációs folyamatokat tekintem át. Vizsgálom, hogy a rendszerváltás után, továbbá az Európai Unióhoz való 2004-es csatlakozásunk, és a szabad munkaerő áramlási korlátok megszűnése után, azaz 2011 óta milyen változások mentek végbe a hazai migráció területén.

Kutatásom célja volt annak meghatározása, hogy milyen migrációs tendenciák várhatók Magyarországon a jövőben, és hogy ezek a migrációs folyamatok elsősorban az oktatási költségeken keresztül, hogyan hatnak Magyarország költségvetési kiadásaira, illetve annak megtérülésére. Az empirikus kutatás és az oktatási költség megtérülési vizsgálatokon keresztül igyekeztem meghatározni a migráció várható jövőbeli hatásait Magyarországra nézve, mind gazdasági, munkaerő-piaci, valamint társadalmi szempontból amennyiben az emigráció mértéke továbbra is ilyen mértékű marad.

Az empirikus kutatás során a Magyarországról külföldre irányuló migrációt vizsgáltam a középiskolában tanulók, a felsőoktatási intézményekben tanulók és a dolgozók körében, továbbá, hogy elsősorban a magyar állam mennyit fordít vagy fordított a jelenleg középiskolában vagy felsőoktatási intézményben tanuló fiatalok oktatására, ami a kivándorlás miatt csupán részben vagy egyáltalán nem térül meg. A jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján igyekeztem továbbá megbecsülni, hogy amennyiben ezen fiatalok, illetve a dolgozók kimennek külföldre a kieső adó és járulékok miatt ez mekkora bevételkiesést jelentene Magyarország

számára. A dolgozatomban az oktatási költségeket nem csak társadalmi, de az egyéni-családi kiadásokon keresztül is megvizsgáltam.

A kutatás alapvető célja az alábbi hipotézisek vizsgálata, igazolása volt.

Hipotézis 1: A kivándorlás fő okai mind a három vizsgált korosztályban várhatóan gazdasági természetűek.

Hipotézis 2: A külföldi munkavállalási szándék mind a három vizsgált korosztályban magas, de vélhetőleg a felsőoktatásban tanulók körében a legmagasabb.

Hipotézis 3: A fiatalok kivándorlása az oktatási költségek és kieső jövedelmek miatt jelentős anyagi veszteséget jelent Magyarországnak számára.

Hipotézis 4: A legnagyobb megtérüléssel a számítások alapján az egyetemi iskolai végzettségek rendelkeznek.

Hipotézis 5: A magas migrációs szándék továbbá a magas oktatási költség miatt az egyetemmel és főiskolával rendelkezők tartós vagy hosszú időre szóló kivándorlása okozza a legnagyobb veszteséget.

3. A dolgozat szerkezete

Értekezésem hat fő részből áll össze.

Az első rész a migráció fogalmi és elméleti hátterét mutatja be. A fejezet részletesen elemzi a migráció fajtáit és a kiváltó okokat, továbbá a migrációnak a küldő és a befogadó országokra gyakorolt hatásait, a migráció következményeit. A fejezet bemutatja a migrációhoz kapcsolódó különböző elméleti modelleket is.

A második rész a migráció történelmi előzményeit tárja fel Európában. A fejezet bemutatja az Európai Unió migrációs politikáinak főbb szakaszait egészen napjainkig.

A harmadik rész a magyarországi emigrációs folyamatokat vizsgálja. Kitekint a magyarországi migráció történelmi hátterére, majd részletesen ismerteti a hazai emigrációs folyamatokat a 20. század elejétől.

A negyedik rész az oktatás gazdaságtan elméleti hátterét foglalja össze, rámutatva az oktatás gazdasághoz kapcsolódó fontosságára és az oktatás megtérüléséhez kapcsolódó számítási módszerekre.

Az ötödik rész az empirikus kutatás eredményeit értékeli, mind a három korosztályra vonatkozóan. Részletesen elemzi az empirikus kutatás alapján a külföldre irányuló migrációs szándék mértékét, annak okait és a kivándorlási célországokat. A fejezet bemutatja az oktatási költségek megtérülésének számításait, valamint azok eredményeit a társadalmi és az egyéni kiadásokon keresztül egyaránt, továbbá azt is vizsgálja, hogy a kivándorlás milyen negatív vagy pozitív társadalmi hatásokkal jár együtt.

A hatodik rész az empirikus kutatás és az oktatási költségszámítás eredményeiből levont főbb következtetéseket tárja fel. A fejezet kísérletet tesz arra, hogy kitekintést adjon a jövőre vonatkozóan, amennyiben az emigrációs szándék nem változik, és meghatározza, hogy a kivándorlásnak milyen hatásai lehetnek, ha az emigrációt napjainkban még tervezők a későbbiekben meg is valósítják azt.

4. Alkalmazott módszerek

A kutatást különböző módszerek segítségével végeztem. A dolgozat elméleti hátteréhez könyvtári kutatómunkára volt szükség, melynek során különböző forrásokat elemeztem, történelmi statisztikákat analizáltam. A statisztikai adatok elsősorban a Központi Statisztikai Hivaltaltól és az

Eurostat internetes honlapjáról származnak. A külföldi szakirodalmak elsődleges forrása a Web of Science tudományos portál volt, továbbá a különböző könyvtárakban elérhető nemzetközi publikációk. Az oktatás gazdaságtani megtérülési számításokhoz felhasznált adatok az empirikus kutatásból és az Oktatási Évkönyv 2013/2014. évi számából származnak.

Az empirikus kutatást a nagyobb társadalmi lefedettség érdekében három korosztály körében végeztem el. A kérdőíves vizsgálatot a dolgozók körében 2015. november és 2015 decemberében, a középiskolásoknál 2016. január és márciusa között, a felsőoktatásban tanulóknál 2016 márciusa és júliusa között bonyolítottam le. A megkérdezettek három fő csoportja az oktatás különböző szintjein tanulók voltak: a jelenleg középiskolai tanulmányaikat folytató végzős évfolyamon tanulók, a főiskolai tanulmányaikat folytató nappali és levelezős képzésben résztvevő hallgatók, valamint a már dolgozók. Összesen 1850-en töltötték ki, ami azt jelenti, hogy 1307 középiskolás, 363 felsőfokú oktatási intézményben tanuló és 180 dolgozó válaszolt a kérdésekre. A középiskolásoknál a kitöltést interneten, az iskolákban az igazgatók engedélyével személyes kitöltetés révén és szintén igazgatói engedéllyel az iskolának postai úton való elküldéssel töltöttem ki. A felsőoktatásban tanulóknál személyes megkeresés útján, internetek keresztül vagy oktatók segítségével töltöttem ki a kérdőíveket. A dolgozók körében a kitöltetésnél elsősorban a személyes megkeresés módszerét alkalmaztam.

Az oktatási költségek megtérülésének számításához több módszert is megvizsgáltam. Végül az oktatási költség megtérülését a megtérülési ráta rövidített módszerével, a megtérülések száma, a megtérülési idő és a nettó jelenérték számítás módszerével is megvizsgáltam. Az empirikus kutatás során nyert adatok asszociációs kapcsolatának vizsgálatára a Khi négyzet próba és a Cramer-féle asszociációs vizsgálat módszerét használtam fel.

A számításokat az SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) statisztikai programban és az Excel programban végeztem el. A képleteket a Word képletszerkesztő programjában készítettem. A dolgozat során az adatokat a könnyebb átláthatóság és az összehasonlítás érdekében diagramok, táblázatok segítségével mutatom be.

5. A kutatás eredményei

A disszertáció elsőként foglalkozott a kivándorlás és az oktatási költség megtérülésének összekapcsolásával. A kutatási téma kiválasztásánál cél volt a jelenkori hazai kivándorlás mértékének bemutatása, és az emigráció várható alakulásának feltárása a jelenleg középiskolában tanulók, a felsőoktatásban tanulók, illetve a már dolgozók körében. Cél volt a fiatalok állami oktatási költségének meghatározása, az egyéni oktatási kiadások mértékének feltárása, az állami oktatási kiadások megtérülési idejének meghatározása különböző módszerek segítségével. A kutatás fő célja volt a migráció várható alakulásának feltárása és az oktatási költségen keresztül a kivándorlás miatt az állami költségvetésben jelentkező hiány meghatározása.

Az migráció elméleti hátterének vizsgálatakor megállapítottam, hogy a migráció fogalmát, okait és az ahhoz kapcsolódó modelleket már számos kutató, több szemszögből és számos tudományterületen is vizsgálta. A migráció fogalma egy igen összetett fogalom, melynek számos kiváltó oka is lehet. A migráció eltérő hatásokat gyakorolhat a küldő és a befogadó országokra, de ezen hatásokat jelentősen befolyásolhatja a migrációban résztvevő személyek demográfiai, társadalmi és gazdasági jellemzői.

A migráció az emberiség történetében folyamatosan jelenlévő folyamat volt egészen a kezdetektől. Európa és azon belül Magyarország történetére is folyamatosan hatást gyakorolt. Hazánk történelmét az önkéntes, a gazdasági motivációjú migráció és a kényszer hatására végbemenő migráció sokszor egyszerre is jellemezte. A rendszerváltás után a migráció mértéke nem nőtt meg hazánkban. A statisztikai hivatalok adatai alapján a Magyarországról külföldre irányuló migráció 2008-tól növekszik folyamatosan.

Disszertációmban külön fejezetben vizsgálom az oktatás gazdaságtan elméleti hátterét, és az ahhoz kapcsolódó gyakorlati számítási módszereket is mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalom segítségével.

Empirikus kutatásomat egyrészt azzal a céllal készítettem el három korcsoportban is, hogy meghatározzam a jövőben várható migráció mértékét tágabb korosztályi spektrumban. Az empirikus kutatás eredményei azt mutatták, hogy mind a három korosztálynál magas a migrációs szándék, a migráció oka pedig a kinti jobb bér- és életszínvonal lehetősége, a kalandvágy és a nyelvtanulási szándék. A kivándorlás fő célországai az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és Németország.

Kutatásom másik célja volt az oktatáson keresztül a migráció költségének a bemutatása. A végleges kivándorlás során az államnak a fiatalokba befektetett oktatási költségei minden más költségei mellett nem térülnek meg, ha az egyén külföldre megy dolgozni és nem tér haza. Annak céljából, hogy meghatározzam, hogy a fiatalok kivándorlása mennyi időtől tekinthető veszteségesnek az oktatási költségek számítása során több módszert is felhasználtam. A számítás célja volt annak meghatározása, hogy mennyi idő után térül meg adott jövedelem mellett a fiatalok oktatása, ha itthon maradnának, tehát mennyit kell ahhoz itthon dolgozniuk, hogy az állam rájuk fordított oktatási költségei megtérüljenek. Ugyanakkor, ha az

oktatási költség meg is térül végleges kivándorlás esetén az adó- és járulékbevétel kiesés, ami a miatt keletkezik, hogy az egyén nem itthon dolgozik és fizeti be az adót és a járulékokat szintén jelentős kiesést jelent hazánk számára.

Az empirikus kutatás eredményei alapján magas a külföldi munkát tervezők aránya, de alacsony azoké, akik már most végleg ki kívánnak külföldre menni. Ugyanakkor szintén tetemes azok hányada, akik még bizonytalanok abban, hogy haza kívánnak-e majd térni. A kint tartózkodási idő hossza pedig befolyásolja az oktatási költség megtérülést.

Dolgozatom elején az alábbi öt hipotézist állítottam fel:

Hipotézis1: A kivándorlás fő okai mind a három vizsgált korosztályban gazdasági természetűek.

Az öt hipotézis közül az első hipotézist teljesen alátámasztja a kutatásom, bár fontos hangsúlyozni, hogy mind a három korosztálynál a külföldre irányuló migrációt befolyásoló tényezők között kiemelkedőek a gazdasági tényezők, ugyanakkor a középiskolások körében a nyelvtanulási szándék és a kalandvágy is kiemelkedő ok. A felsőoktatásban tanulóknál szintén fontos befolyásoló tényező volt a gazdasági okok mellett a nyelvtanulási szándék is.

Hipotézis2: A külföldi munkavállalási szándék mind a három vizsgált korosztályban magas, de vélhetőleg a felsőoktatásban tanulók körében a legmagasabb.

A második hipotézisnél, azt feltételezem a kutatás elején, hogy a felsőoktatásban tanulóknál lesz a legmagasabb a kivándorlási szándék, mivel ők magas iskolai végzettséggel rendelkeznek, ugyanakkor mivel még nincs saját családjuk, mint a dolgozóknak kevésbé kötöttek a család részéről, tehát önállóbbak. A kutatások alapján pont a felsőoktatásban tanulóknál volt a legalacsonyabb a külföldi munkavállalást tervezők aránya, de magasabb a középiskolásokhoz képest a külföldi tanulmányokat tervezők aránya.

Hipotézis3: A fiatalok kivándorlása az oktatási költségek és kieső jövedelmek miatt jelentős anyagi veszteséget jelent Magyarországnak számára.

A harmadik hipotézisnél azt vártam, hogy a fiatalok kivándorlása az oktatási költségek és kieső jövedelmek miatt jelentős anyagi veszteséget jelent Magyarországnak számára. Ezen hipotézist az empirikus kutatás és a számítások teljes mértékben alátámasztják, bár az is tény, hogy a kieső jövedelmek miatt a dolgozók kivándorlása is anyagi veszteséget okoz.

Hipotézis4: A legnagyobb megtérüléssel a számítások alapján az egyetemi iskolai végzettségűek rendelkeznek.

A negyedik hipotézist a kutatások részben támasztják alá. Az egyetemi és a főiskolai végzettséggel rendelkezők körében volt a legmagasabb a megtérülési ráta. Az nem jelenthető ki egyértelműen, hogy az egyetemi iskolai végzettség rendelkezik a legnagyobb megtérüléssel, de az igen, hogy a felsőfokú oktatás megtérülése a legjelentősebb.

Hipotézis5: A magas migrációs szándék továbbá a magas oktatási költség miatt az egyetemmel és főiskolával rendelkezők tartós vagy hosszú időre szóló kivándorlása okozza a legnagyobb veszteséget.

Az empirikus kutatás és a számítások teljes mértékben alátámasztották az ötödik hipotézist, hiszen az egyetemistáknak és főiskolásoknak a legnagyobb az oktatási költsége, és ők rendelkeznek majd vélhetően a legnagyobb jövedelemmel, így az ő távozásuk jelentős veszteséggel járna hazánk számára.

6. Új és újszerű eredmények

Dolgozatom újszerű abban, hogy az oktatás megtérülésére vonatkozó kutatások és a migrációs kutatások összekapcsolására törekszik. Az egyén és a társadalom oktatási kiadásokra fordított költségeinek megtérülését és a külföldre irányuló migráció várható jövőbeli alakulását is már többen vizsgálták, de a kettő együtt eddig kevés figyelmet kapott.

A jelenlegi kutatások jelentős része a már kivándorolt személyekre koncentrál. Dolgozatomban részletesen vizsgálom a még jelenleg középiskolában, illetve felsőoktatásban tanulók és a jelenleg itthon dolgozók jövőre vonatkozó emigrációs szándékát, annak okát, desztinációját. A tanulók körében külön vizsgálom a tanulmányi szándékú és a munkavállalás motiválta migráció mértékét és annak okait.

Az állami oktatási kiadások adatai alapján különböző statisztikai és matematikai módszerek segítségével meghatároztam az állami oktatási kiadások megtérülésének idejét.

Az empirikus kutatás eredményei alapján igyekeztem nem csak az állami, de az egyéni és családi oktatási kiadások mértékének meghatározására is.

Az empirikus kutatás eredményei és a rendelkezésre álló kereseti adatok alapján igyekeztem kitekintést adni a jövőre vonatkozóan az emigrációnak az állami költségvetésre gyakorolt hatásairól az adó- és járulékbevétel kiesésén keresztül

Az oktatási kiadások eredményeinek és az empirikus kutatás migrációra vonatkozó eredményeinek összekapcsolásával kísérletet tettem a jövőre vonatkozóan a migráció várható demográfiai, társadalmi, gazdasági és munkaerő-piaci hatásainak meghatározására, feltételezve az empirikus kutatás eredményei alapján, hogy a kivándorlás mértéke nem csökken.

7. Következtetések

A három korcsoport körében végzett kutatás alapján arra következtethetünk, hogy a végleges kivándorlás mind anyagi, mind tudásbeli, mind társadalmi és demográfiai veszteséget jelent hazánk számára. A rövid vagy pár évig tartó külföldi munkavállalás, a hazautalások révén, illetve a kint megszerzett többlettudás későbbi hazai munkaerőpiacon való felhasználása miatt várhatóan nem okoz költségvetési hiányt hazánk számára. Az is lehetséges, hogy a kint megszerzett, de itthon hasznosított többlettudáson keresztül pozitív hatást eredményez. Továbbá, mivel ezek a személyek csak rövid időre mennek ki külföldre, az oktatásukra fordított kiadások a későbbi, hazai munkaerőpiacon való elhelyezkedésük miatt várhatóan megtérül majd. A külföld munkavállalás során szerzett jövedelmüket pedig várhatóan itthon költik majd el, tehát az adó és

járulékbevétel kiesés, ami a miatt keletkezett, hogy külföldön dolgoztak várhatóan megtérül Magyarország számára.

A magyar gazdaságra, munkaerőpiacra és az ország demográfiai szerkezetére negatív hatást gyakorol a végleges és hosszú távú kivándorlás. A már dolgozók körében a rájuk fordított oktatási kiadások egy része vagy egésze már megtérült, de a még tanulók körében, ha az iskola befejezése után nem helyezkednek el a magyar munkaerőpiacon, hanem rögtön külföldre mennek, akkor az oktatásukra fordított kiadások egésze nem térül meg. Amennyiben egy-két év hazai munkavállalás után, de végleg kimennek külföldre, akkor az oktatási kiadások egy része térül csak meg a magyar költségvetés számára. Kivándorlásuk azért is jelentős bevételkiesést jelent hazánk számára, mert adót és járulékot külföldön fizetnek, a jövedelmüket külföldön fektetik be, ott költik el.

A különböző korosztályok válaszai alapján a végleges kivándorlás tervezése a dolgozók körében a legmagasabb. Az empirikus kutatás eredményei alapján, mivel jelentős részük családdal együtt menne ki, a népességre gyakorolt hatás tekintetében a kivándorlásuk igen jelentős veszteséget okoznak. Az oktatásukra fordított költségek megtérülése – mivel itthon dolgoztak már – az ő esetükben a legkedvezőbb, mivel az ő oktatásukra költött kiadások egy része vagy egésze már megtérült a magyar állam számára. Ugyanakkor gyermekeik oktatása még semmilyen téren sem térült meg, ami szintén meg nem térült kiadásként jelentkezik a magyar állam számára végleges kivándorlásnál. A kivándorlás további negatív hatása, hogy a kivándorlók nem itthon fizetnek adót, illetve járulékokat, ami szintén kiesést jelent a magyar állam számára. Amennyiben tartósan vagy végleg kint maradnak gyermekeikkel együtt az a hazai - már így is öregedő - társadalomra nézve jelenthet hosszútávon negatív demográfiai hatást.

A kivándorlás már most is több gazdasági ágazatban negatívan hat a magyar munkaerőpiacra, ha a kivándorlást tervezők ténylegesen el is hagyják az országot – főleg, ha hosszabb távra – az tovább növelheti a hazai hiányszakmák számát és a munkaerőpiac munkaerő utánpótlásának biztosítását is jelentősen akadályozhatja.

8. Publikációk

Cikk, tanulmány

Mikó E. (2017): A magyar migráció alakulása az 1800-as évektől napjainkig, jövőbeli kitekintéssel Valóság 2017/7. szám. ISSN 0324-7228

Hornyák E., Kalmár E., Mikó E. (2016): Eine vergleichende Analyse von Tendenzen der Wirtschaft, Gesellschaft und Migration im Burgenland und im Komitat Győr-Moson-Sopron In: Pädagogischen Hochschule Burgenland (szerk.) Ph publico. Eisenstadt: E. Weber Verlag GmbH, 2016. pp. 89-104. (ISBN:9783852535616)

Mikó E. (2016): A magyarországi kivándorlás jelene és várható alakulása Debreceni Szemle 2016:(4) pp. 458-467. (2016)

Mikó E. (2015): Magyarország a változó világban (Patai Mihály – Parragh László – Lentner Csaba: Magyarország a változó világban c. művéről) Hitelintézeti szemle / Financial and economic review 14:(4) pp. 168-172. (2015)

Mikó E. (2015): Hungary in the changing world (Mihály Patai – László Parragh – Csaba Lentner: Hungary in the changing world) Financial and economic review 14:(4) pp. 170-174. (2015)

Konferencia előadások, kötetek

Mikó E. (2016): Magyarországi migrációs kilátások egy középiskolai felmérés tapasztalatai alapján In: Karlovitz János Tibor (szerk.) Társadalom, kulturális háttér, gazdaság: IV. IRI Társadalomtudományi Konferencia. 488 p. Konferencia helye, ideje: Štúrovo, Szlovákia, 2016.04.24-2016.04.26. Komárno: International Research Institute, 2016. pp. 171-178. (ISBN:978-80-89691-33-3)

Mikó E. (2016): A magyarországi migráció a generációk közötti különbségek tükrében In.: Keresztes Gábor (szerk.) Tavaszi Szél 2016 = Spring Wind 2016: Tanulmánykötet. II. kötet: Hittudomány, irodalomtudomány, kémia- és környezettudomány, kommunikáció-tudomány, közgazdaságtudomány. 584 p. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2016.04.15-2016.04.17. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2016. pp. 373-385. (ISBN:978-615-5586-09-5)

Mikó E. (2015): Fiatalok külföldi munkavállalása egy kérdőíves felmérés tükrében In.: Lőrincz Ildikó (szerk.) XVIII. Apáczai-napok. Tudományos Konferencia: Quid est veritas? (Jn 18,38) : Teóriák, hipotézisek és az igazság viszonya. 527 p. Konferencia helye, ideje: Győr, Magyarország, 2014.10.21-2014.10.22. Győr; Sopron: NYME Apáczai Csere János Kar; Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2015. pp. 122-129. (ISBN:978-963-334-258-9)